

BOLALARNING BO'SH VAQTINI MAZMUNLI TASHKIL ETISHDA DIDAKTIK O'YINLARNING AHAMIYATI

Ergasheva Sarvinoz

Andijon davlat pedagogika instituti "Maktabgacha ta'lim" yo'nalishi 2-kurs talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada kichik maktab yoshidagi bolalar faoliyatida o'yinning ahamiyati haqida fikrlar bildirilgan. O'quvchilar bo'sh vaqtini mazmunli tashkil qilish maqsadida didaktik o'yinlarni tashkil qilish va ularga misollar keltirilgan. Shuningdek, didaktik o'yinlarning tarbiyaviy ahamiyati haqida ham keltirilgan*

Kalit so'zlar: *didaktik o'yin, faollik, bola, viktorina, krossvord, boshqotirma, tarbiyachi*

Kichik maktab yoshida bolalar didaktik o'yinlarni (syujetli, predmetli, musoboqali) rohatlanib o'ynashadi. Ularda faoliyatning quyidagi elementlari mavjud: o'yinli masala, o'yinli motivlar, masalalarni o'quv faoliyati bilan bog'liq yechimlari. Natijada o'quvchilar o'yin mazmuniga ko'ra yangi bilimlarga ega bo'lishadi. O'quv-biluv masalalarini to'g'ridan-to'g'ri qo'yilishidan farq qilgan holda, didaktik o'yinda u bolaning o'zini o'yinli masalasi sifatida namoyon bo'ladi. Uni yechish usullari esa o'quv-biluv faoliyatiga tegishli hisoblanadi.

Eng yaxshi didaktik o'yinlar mustaqil ta'lim olish prinsipida tuzilgan, ya'ni, shunday tuzilganki, ularning o'zi o'quvchilarni bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishlariga qarab yo'naltiradi. Ma'lumki, ta'lim olish ikkita komponentni o'zida jamlaydi: kerakli ma'lumotni to'plash va to'g'ri yechimni qabul qilish. Bu komponentlar o'quvchilarda didaktik tajribani ta'minlaydi. Lekin, tajribaga ega bo'lish ko'p vaqtni talab qiladi. O'quvchilarda "bunday tajribaga ega bo'lish"ni ko'paytirish, ularni mustaqil ravishda bu ko'nikmalarga ega bo'lish mashqlariga o'rgatishdan iboratdir. Bunga psixologik tavsifdagi rivojlantiruvchi o'yinlarni kiritish mumkin: krossvordlar, viktorinalar, boshqotirmalar, rebuslar, kriptogrammalar va boshqalar. Didaktik o'yinlar o'quvchilarda predmetga nisbatan qiziqishni uyg'otadi, har bir o'quvchini individual qobiliyatlarini rivojlantirish imkoniyatini beradi, bilish faolligini tarbiyalaydi. Didaktik o'yinning muhimligi, u bolalar tomonidan qanday reaksiya qilinishi bilan emas, balki u yoki bu masalani yechish har bir o'quvchi uchun tadbiiq qilinishining samaraliligi bilan aniqlanadi. Didaktik o'yinlarning natijaviyligi, birinchidan, ulardan tizimli ravishda foydalanishga, ikkinchidan, o'yinlar dasturining oddiy didaktik mashqlar bilan birgalikda maqsad sari yo'naltirilganligiga bog'liq. Masalan, bilish faolligini rivojlantirish muammosini hal etishda, o'quvchining mustaqil tafakkurini rivojlantirish asosiy masala deb hisoblanishi zarur.

O'yin mantiqi asosan uning sarlavhasida aks etadi. O'yin harakati jarayonida o'quvchilarning bilish faolligini oshirishga, o'quvchilarning o'z qobiliyatini namoyon qilishiga, o'yin maqsadiga erishish uchun oz bilimi, ko'nikma va malakalarini qo'llashga imkoniyat yaratiladi. O'yin qoidasi O'yin jarayonini to'g'ri tashkil etishga yordam beradi. U o'quvchilar xulqini, ularning o'zaro munosabatlarini tartibga soladi. Didaktik o'yinlarda ma'lum bir natijaga erishiladi, uning finali uning tugaganligini bildiradi. o'yinda ma'lum bir maqsad qo'yiladi va bu maqsadga erishishi o'quvchilarda ma'naviy va aqliy qoniqish hissini

shakllantiradi. Didaktik o'yinlar hamma vaqt o'qituvchi uchun o'quvchilarning bilim o'zlashtirishi yoki o'zlashtirilgan bilimlarni amaliyotga qo'llash ko'rsatkichi hisoblanadi. Didaktik o'yinlarni hamma tarkibiy komponentlari o'zaro bog'liq bo'lib ulardan birortasining bo'lmasligi mumkin emas. Xalq pedagogasida shakllanib kelgan bolalarni o'qitish va tarbiyalashda didaktik o'yinlardan keng foydalanish an'analari, o'qituvchilarning amaliy tajribalari va olimlarning ishlarida rivojlantirildi. Bolalar tarbiyasida didaktik o'yinlardan ikki yo'nalishda "barkamol insonni shakllantirish va tor didaktik maqsadlarda foydalaniladi.

Didaktik o'yinda bola yaxshi xulqiy sifatlarga ega bo'ladi. O'yinda qatnashish jarayonida u bola tez javob topish, yashirish, izlash, yugurish, ta'svirlash boshqa shu kabi vazifalarni bajaradi. O'yinning birinchi bosqichida pedagog bolani o'yinga qiziqtiradi, ularda xush kayfiyat, yangi o'yinlarni kutishga ishtiyoq uyg'otadi. Ikkinchi bosqichida esa u o'yinni kuzatuvchi emas, balki qatnashchisi sifatida faoliyat ko'rsatadi, o'yin davomida bolalarga tez yordamga keladi, bolalarning faoliyatiga to'g'ri baho beradi. O'yinning uchinchi bosqichida o'qituvchi o'quvchilarni o'yin davomidagi ijodkorligi va faolligiga baho beradi.

O'yin qoidasi o'yin jarayonini to'g'ri tashkil etishga yordam beradi. U o'quvchilar xulqi, ularning o'zaro munosabatlarini tartibga soladi. O'qituvchilar zamonaviy talablar asosida yaratilgan sharoitlardan samarali foydalanib darslarni ilg'or pedagogik hamda didaktik o'yinlardan foydalanish jarayonida ta'lim-tarbiya oshadi.

Didaktik o'yinlarga "Do'koncha", "Nimani taqillatdim", "Mehmonchilik",

"O'rningni top", "Kim tezroq", "So'zdan so'z toping", "Farqini top", "Jimjitlik", "Zanjircha", "Doiraviy misollar" singari o'yinlarda bolalar tevarak-atrof hayotni, narsalarning sifatini, og'irlik o'lchovi, narx- navolar va boshqalarni bilib oladilar, uarda fazoviy tasavvurlar mustahkamlanadi. Didaktik o'yinlar, o'qituvchini bolalarga yaqinlashtiradi, o'qituvchi bolalar nazarida tarbiyachigina emas, balki chinakam do'stga aylanadi. Bu hol o'quvchilarning yotsirash hollariga ham barham beradi.

"Do'kocha" tipidagi o'yinni misol qilsak, o'quv qurollari sotib olish va bir necha o'quv qurollari narxini hisoblab chiqishiga, necha pul "qaytarib" berish kerakligi haqida o'ylab ko'rishga ham to'g'ri keladi. Tajriba shuni ko'rsatadiki didaktik o'yinlar bolalarda do'stlik, birodarlik, mehnatkashlik hissini tarbiyalash va taraqqiy etishga yordam beradi.

"Bo'sh kelma", "Eng yaxshi hisobchi", "Ko'rganini eslab qolish diktanti" singari o'yinlarni o'tkazish paytida o'quvchilar sinf xonasida jim bo'lishga, o'zlarini tuta bilishlariga, sinf xonasida odob saqlash, hurmat kabi odobga ega bo'ladilar. Didaktik o'yinlar o'zining tashkil etish shakllariga ko'ra: individual (yakka), guruhli va yalpi (butun sinf o'quvchilari ishtirokida bo'ladi).

Demak, kichik maktab yoshida o'yinlardan bolalarning o'quv va mehnat faoliyatini yengillashtiruvchi va tashkil etuvchi vosita sifatida foydalanish mumkin. Ta'lim jarayonida o'yin elementlari o'quvchilarda ijobiy emotsiyalarni yuzaga keltirib, ularning faolligini oshiradi. Kichik maktab yoshidagi o'quvchilar, o'yin tavsifiga ega, mehnatga taalluqli topshiriqlarni qiziqish bilan bajaradilar. O'yin faoliyati bolalar hayotining barcha tomonlarini shakllantirishda, masalaning qo'yilishida va harakatlanish usullarini tanlashda yordam beradi. Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash kerakki, darslarda o'quvchilar yoshiga tabiatiga mos bo'lgan didaktik o'yinlar dars jarayonining samarali chiqishi uchun xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1.R.Yo‘ldoshev, R.Xusainova, U.Bobojonova. Ta’limning interfaol metodlari(metodik qo‘llanma). Urganch-2011.
- 2.G‘. Yo‘ldoshev, S.Usmonov. Pedagogik texnologiya asoslari. Toshkent2004.
- 3.www.ziyo.uz.
- 4.Toxirov J, Muxammedova G. “Matematika”darslarida innovatsiya; T: TDPU 2012 y
- 5.U.A.Roziqov, N/H.Mamatova Matematika va turmush nomli qo‘llanma, T: “Fan”nashriyoti, 2020 y,127 b
- 6.Boshlang‘ich ta’lim jurnali. 2014-yil
- 7.Tolipov O‘, M.Usmonboyeva. Pedagogik texnologiya: nazariya va amaliyot. T. 2015-yil.
- 8 Aliev A. O‘quvchilarning ijodkorlik qobiliyati. –Toshkent: O‘qituvchi, 2016.
9. Boboyeva Yu.K. Hozirgi zamon umumiy ta’lim maktabida o‘qitish metodlari. - Toshkent:O‘qituvchi,2017